

А. О. БУДНІК
м. Одеса

ФОНОВІ ЗНАННЯ ЯК ЗАСІБ СПРИЙМАННЯ ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ СТУДЕНТАМИ-ІНОФОНАМИ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ ОСНОВАМ ЛІТЕРАТУРИ

Статтю присвячено проблемі сприймання художнього дискурсу інофонами. Доведено, що художні тексти активізують лексичний запас інофонів. Дослідження виявило, що фонові знання є умовою успішної комунікації та мають велике значення для полегшення процесу сприймання. Обґрунтовано, що сприймання тексту відбувається на декількох рівнях: спочатку студент-інофон сприймає знакову форму тексту, потім переходить на рівень розуміння значення окремих висловлювань, від нього – до рівня сприйняття тексту як цілісної структури. Виокремлено, що рецепція художнього дискурсу можлива лише в тому випадку, якщо в інофонів будуть сформовані відповідні фонові знання.

Ключові слова: художній дискурс, фонові знання, сприймання тексту, твір, студенти-інофони, лінгвокультурна спільнота.

Стаття надійшла до редколегії 15.02.2015

УДК: 378+364-787.7

О. А. БУЗДУГАН
м. Одеса
lena.b1905@mail.ru

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ УЧНІВ

Статтю присвячено дослідженню проблеми забезпечення позитивної мотивації в підготовці майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів. Обґрунтовано необхідність удосконалення змісту та форм роботи педагога в цьому напрямі. Подано погляди різних авторів на проблему формування позитивної мотивації в процесі професійного становлення особистості. Наголошено, що в умовах підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів мотивація набуває особливої значущості, оскільки результати навчання й ефективність цього процесу для майбутньої професійно-педагогічної діяльності повністю залежать від самих студентів. Їхня підготовленість до педагогічної взаємодії з батьками учнів стає вирішальним показником їхньої подальшої успішної професійно-педагогічної діяльності в цьому аспекті.

Ключові слова: мотивація, майбутній учитель початкових класів, педагогічна взаємодія, батьки.

У структурі особистості мотивація є тим основним поняттям, яке використовується для пояснення рушійних сил поведінки та діяльності людини. Враховуючи важливість мотивації в підвищенні ефективності професійної діяльності вчителя початкових класів, постає необхідність у теоретичних та методологічних напрацюваннях мотивації як умови підготовки педагога та проведення комплексного дослідження поняття, структури мотивації та її реалізації в системі педагогічної освіти.

Дослідженням мотивації та стимулів праці активно займалися багато вчених. Основи

сучасних концепцій мотивації заклали В. Врум, Ф. Герцберг, Ф. Мак-Клелланд, А. Маслоу та ін. На загальнотеоретичному рівні проблеми формування мотивації особистості досліджували в своїх роботах такі психологи та дидактик, як Б. Баєв, Д. Ельконін, Г. Костюк, О. Леонтєв, І. Підласий, С. Рубінштейн та ін. Навчальну мотивацію як компонент навчальної діяльності досліджували Ю. Бабанський, Л. Божович, Л. Виготський, Н. Зубалій, О. Савченко, Г. Щукіната ін. Проте більшість наукових досліджень із проблеми мотивації діяльності проводилась у кінці ХХ століття, відтак наявні результати потребують осучаснення.

Вирішення проблеми формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів тісно пов'язано із забезпечення позитивної мотивації майбутнього педагога в даному напрямку. Метою статті є визначення та обґрунтування позитивної мотивації у підготовці майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів.

Мотиваційна сфера є основою особистості. Вона містить у собі систему мотивів (мотивацію) у їхній певній побудові [8]. Мотивація є сукупністю мотивів поведінки та діяльності, розглядається як спонукання до дії за допомогою певного мотиву. Цей процес регулює та спрямовує дію на досягнення специфічних для певного мотиву станів та підтримує цю спрямованість.

Мотивація до професії вчителя в літературі має назву педагогічної спрямованості (В. Сластьонін, Н. Кузьміна, А. Маркова та ін.) Стійка педагогічна спрямованість – це прагнення стати, бути та залишатися вчителем, що допомагає йому долати перешкоди й труднощі у своїй роботі. Спрямованість особистості вчителя проявляється у його професійній життєдіяльності та в окремих педагогічних ситуаціях, визначає його сприйняття й логіку його поведінки, весь вигляд людини. Щоправда, як зазначає А. Маркова та інші вчені, в учителя цей вигляд набуває інколи перебільшених рис, які виражаються в надмірній повчальності, категоричності суджень [4].

За О. Леонтьєвим, мотивація педагогічної діяльності підпорядковується загальному механізму мотивації діяльності й утворення нових мотивів. Він отримав назву механізму перетворення мети в мотив, або зрушення мотиву на мету. Його суть полягає в тому, що мета, раніше спонукувана до її здійснення якимсь мотивом, згодом набуває самостійної спонукальної сили, тобто сама стає мотивом. Наприклад, учитель-початківець приступив до роботи, віддаючи їй всі свої сили передусім тому, щоб ним керували честолюбні почуття. Але з часом його захопив сам процес спілкування з дітьми, в нього прокинувся інтерес до викладання. Здійснення педагогічного процесу з усіма його складнощами та водночас привабливістю перетворилося з

мети на мотив діяльності. Мета ж здебільшого ускладнюється, відсувається [3].

Формування мотивації педагогічної діяльності передбачає створення для студентів таких умов, за яких бажані мотиви й цілі складатимуться та розвиватимуться з урахуванням набутих ними знань, умінь і навичок, їхньої індивідуальності та переконань. Це вимагає правильної організації навчальної діяльності студентів, її педагогічного спрямування, оволодіння ними вміннями самоконтролю й самооцінки у процесі педагогічної діяльності.

Отже, визнаючи те, що мотив складає передумову будь-якої діяльності людини та виступає складним психічним утворенням, яке повинен побудувати сам студент, перед педагогом постає завдання стимулювати потребу студента щодо організації педагогічної взаємодії з батьками учнів. Це можливо через здійснення впливу (стимулювання) на формування у студентів мотиваторів, що слугуватимуть для самостійного формування мотивів щодо вдосконалення організації педагогічної взаємодії з батьками учнів.

У ході реалізації поставлених завдань роботу педагогів із батьками організовано за такими етапами:

- формування професійних потреб, інтересу та практичних умінь організації педагогічної взаємодії;
- розвиток гуманістичної спрямованості шляхом упровадження активних методів навчання: тренінгів, рольових ігор, розв'язання педагогічних задач та вирішення педагогічних ситуацій;
- використання позааудиторної роботи студентів.

Завданнями першого етапу (формування професійних потреб, інтересу та практичних умінь організації педагогічної взаємодії) було формування в майбутніх учителів спрямованості на роботу із сім'ями учнів і допомогу батькам у вихованні дітей; поглиблення знань студентів про сім'ю, специфіку сімейного виховання, особливості виховання в сім'ї дітей різного віку; формування знань про методики дослідження сімейних відносин; озброєння студентів знаннями про цілі, принципи, методи та форми взаємодії з батьками учнів. На цьому етапі студенти оволоді-

ли такими вміннями й навичками як здійснення диференційованого підходу до батьків учнів із різних типів сімей для підвищення їхньої педагогічної культури; використання різноманітних позитивних типів взаємодії, встановлення довірливого, ділового контакту із сім'єю; оволодіння навичками проведення індивідуальної та колективної роботи з батьками в школі та сім'ї; формування педагогічної рефлексії батьків.

Реалізація цих завдань відбувалась у ході читання лекцій, організації дискусій, обговорень тем, де студенти мали змогу ознайомитись із такими основними поняттями як «сім'я» та «шлюб», із виникненням сім'ї та її роллю в житті суспільства в різні історичні епохи. Студенти мали можливість усвідомити мотиви вступу до шлюбу та дізнатися про особливості молодого сім'ї та законодавством про сім'ю і шлюб. Спільними зусиллями студентів визначено основні критерії, які характеризують благополучну та неблагополучну сім'ю для дитини молодшого шкільного віку. Більшість студентів висловили бачення благополучної сім'ї як такої, у якій є взаєморозуміння між усіма членами сім'ї, повага, любов, сім'я повна, батьки люблять дитину, живуть її інтересами та вільний час проводять із нею. Батьки допомагають дітям, розуміють їх, дають поради в тій чи тій ситуації. Водночас неблагополучною для дитини є сім'я, де не задовольняються її потреби: природні, духовні, матеріальні та насамперед потреба в любові. Неблагополучна в педагогічному сенсі сім'я не є єдиним цілим. І допомогти батькам у створенні збагаченого виховного середовища є завдання учителя.

Розглянуто конфлікти у взаємодії батьків і дітей, типи сімейного виховання та різні виховні підходи (авторитаризм, лібералізм, довіра тощо). Разом зі студентами встановлено типові недоліки сімейного виховання, що згодом переростають у проблеми, причиною яких є педагогічна безграмотність батьків. Студенти ознайомились зі змістом та формами роботи вчителя початкових класів із сім'єю. Вони отримали знання щодо здійснення педагогічної взаємодії із сім'єю молодшого школяра, підвищили свій професійний рівень як майбутнього вчителя початкових класів.

На другому етапі (розвиток гуманістичної спрямованості шляхом упровадження активних методів навчання: тренінгів, рольових ігор, розв'язання педагогічних задач та вирішення педагогічних ситуацій) визначали основні помилки у відношеннях учителів та батьків. Студенти давали свої рекомендації. Серед основних помилок виявлено такі: недовіра виховним можливостям батьків, контроль та повчання з боку вчителя, критика виховання дитини, оцінка дитини (в основному її негативна поведінка та недоліки в навчанні), неадекватна батьківська позиція, невміння справитися з негативними емоціями з обох боків.

Основними умовами успішної взаємодії з батьками молодших школярів під час формування позитивної мотивації до педагогічної взаємодії з батьками визначено: схвальне ставлення вчителів до ініціативи батьків; вираження готовності до надання допомоги сім'ї; конкретні рекомендації та поради батькам щодо їхніх запитань.

Для реалізації завдань цього етапу студенти виконували вправу «Погано-добре», метою якої було розвинути вміння об'єктивно оцінювати ситуацію взаємодії; застосовано метод «комунікативна атака», де кожен студент за певний проміжок часу повинен був представити себе аудиторії. Подання своєрідної самореклами потребує підготовки, відбору тільки тієї інформації, яка була б невідомою та змогла б зацікавити інших. Це допомагає сформувати такі відносини, коли враховуються інтереси інших учасників, що взаємодіють, а також їхні почуття, емоції, переживання, визначається цінність особистості іншої людини. Завданням вправи «Зрозумій іншого» є розвиток емпатійних здібностей майбутніх учителів початкових класів. Адже осмислення, відтворення та розуміння психічних станів іншої людини є запорукою успішного спілкування. Вправа «Німі сцени» допомогла учасникам потренуватись у виборі більш виразних засобів для того, щоб зобразити слово, а також розвинути свою фантазію, експресивність. Метою тренінгової вправи «Перетворюємо проблему в цілі» було виявити проблеми, що виникають у студентів під час взаємодії із соціальним оточенням, і

переформулювати їх у цілі. Отже, роботу студентів спрямовано на розвиток позитивної мотивації до здійснення педагогічної взаємодії вчителів початкових класів із батьками та розвиток умінь долати негативні емоції під час взаємодії чи спілкування.

Третій етап (використання позааудиторної роботи студентів) представляв сукупність різних видів діяльності задля позитивного впливу на студентів і є самостійною сферою навчально-виховної роботи викладача, здійснюваною у взаємозв'язку з роботою на занятті.

Метою цього етапу стало розкриття індивідуальних здібностей студента, які не завжди виявляються на занятті, сприяння самореалізації студента, підвищенню його самооцінки, впевненості в собі, тобто позитивному сприйняттю самого себе. Залучення студентів у різні види позааудиторної роботи збагачує їхній особистий досвід, знання про різноманітність людської діяльності, формує необхідні практичні вміння й навички.

У ході пізнання та практичної діяльності студенти вчилися оперувати поняттями, категоріями педагогіки; застосовувати способи, прийоми, методи практичної конструктивної роботи та спілкування з батьками учнів початкових класів, привчаючи себе до постійного перегляду й удосконаленню педагогіки спілкування, а також вироблення власних переконань.

Студенти, готуючись до занять, самостійно вчилися користуватись першоджерелами, підручниками, довідниками, додатковою літературою.

Рішення типових та нетипових завдань і ситуацій допомагало студентам підготуватися не тільки до заняття, але й до написання контрольних, курсових і дипломних робіт, а також і практики.

З тематикою семінарів чи практичних занять студенти знайомились заздалегідь, тому вони могли підготувати низку питань для виступу на них. З метою широкого бачення проблеми студенти намагалися осмислити її в загальному обсязі; познайомитися з темою за базовим навчальним посібником або іншою основною рекомендованою літературою; виявити основні ідеї, які розкрива-

ють цю проблему; перевірити їхнє тлумачення за довідниками, енциклопедією; підготувати план-проспект розкриття цієї проблеми; виявити складні питання та підібрати додаткову літературу для їхнього висвітлення; скласти тези виступу на окремих аркушах для подальшого внесення доповнень і підготувати доповідь або реферат для повідомлення на занятті; проаналізувати зібраний матеріал для додаткової інформації за темами; готуючись до виступу на семінарі, за можливості проконсультуватися з викладачем; ставитися до зібраного матеріалу як до джерела майбутніх досліджень.

Студентам запропоновано широке коло типів семінарських занять. Серед них особливе місце відведено семінару-дискусії, де в діалозі добре засвоювалась нова інформація, визначалися переконання студента; обговорювалися протиріччя (явні й приховані) та недоліки; для обговорення бралися конкретні актуальні питання взаємодії вчителя початкових класів із батьками учнів, з якими студенти попередньо були ознайомлені. Також містилися питання для педагогічної та інтелектуальної розминки (наприклад, дискусійна стаття, у якій порушувалися проблемні питання). Далі підбивалися підсумки дискусії, заслуховувалися та захищалися проектні завдання. Після цього відбувався «мозковий штурм» із невирішених проблем, а також виявлялися прикладні аспекти, які можна рекомендувати для внесення в курсові та дипломні роботи чи апробацію на практиці. Особливо важливим є те, що студенти вправлялися у вирішенні нетипових завдань, а це дозволило переносити знання в нові ситуації, вирішувати завдання нового класу.

Семінари-дискусії проводилися з метою виявлення думки студентів з актуальних питань взаємодії з батьками учнів і частіше за все мали такі назви, як «Зустріч умів і думок», «Моя думка така...», «Кожен вирішує по своєму...».

У різних формах позааудиторної роботи студенти не тільки виявляли свої індивідуальні особливості, а й вчилися жити в колективі. При цьому позааудиторна діяльність збагатила досвід колективної взаємодії студентів у певному аспекті, що у своїй сукупності дало великий навчально-виховний ефект.

Вивчення мотивації та її формування – це дві сторони одного й того ж процесу виховання мотиваційної сфери цілісності особистості майбутнього педагога. Забезпечення позитивної мотивації необхідно для виявлення реального рівня та можливих перспектив взаємодії майбутніх учителів початкових класів із батьками учнів, а також зони її найближчого впливу на розвиток кожного студента. У зв'язку з цим виявляється необхідним формування в студентів нових цілей і потреб. Перспективу подальших досліджень убачаємо у формуванні готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів із неблагополучних сімей.

Список використаних джерел

1. Бугаєць Н. А. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів до роботи з сім'єю учня: автореф.

дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Н. А. Бугаєць. – Харків, 2002. – 18 с.

2. Леонтьев В. Г. Мотивация и психологические механизмы ее формирования / В. Г. Леонтьев. – Новосибирск : ГП Новосибирский полиграфкомбинат, 2002. – 264 с.
3. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навчальний посібник / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – Харків : ОВС, 2002. – 400 с.
4. Падалка Г. М. Музична педагогіка: [курс лекцій з актуальних проблем викладання музичних дисциплін в системі педагогічної освіти] / Г. М. Падалка. – Херсон : ХДПІ, 1995. – 104 с.
5. Психологический словарь [под ред. В. П. Зинченко, Б. Г. Мещерякова]. – М. : Педагогика-Пресс, 1999. – 440 с.
6. Реан А. А. Социальная педагогическая психология / Реан А. А., Коломинский Я. Л. – СПб., 2000. – С. 234–235.
7. Шанскова Т. І. Соціально орієнтована підготовка майбутніх учителів початкової школи до роботи з батьками : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Шанскова Тетяна Ігорівна. – Житомир, 2002. – 210 с.
8. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник / В. Б. Шапар. – Харків : Прапор, 2004. – 640 с.

О. А. BUZDUHAN

Odesa

PROVIDING A POSITIVE MOTIVATION IN THE TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS FOR PEDAGOGICAL INTERACTION WITH PUPILS' PARENTS

The article is devoted to research of a problem of the providing a positive motivation in the training of future primary school teachers for pedagogical interaction with pupils' parents. The necessity of improving the content and the teacher's work forms in this direction is considered. Different authors' views on the issue of providing a positive motivation in the process of professional growth are submitted. It is emphasized that in future primary school teachers preparation to pedagogical interaction with pupils' parents, motivation is of particular importance, because the learning outcomes and the effectiveness of the process for future vocational and educational activities depends entirely on the students. Their preparedness for pedagogical interaction with pupils' parents is a decisive indicator of their further successful professional and pedagogical activity in this direction.

Key words: motivation, future primary school teacher, pedagogical interaction, parents.

Е. А. БУЗДУГАН

г. Одесса

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПОЛОЖИТЕЛЬНОЙ МОТИВАЦИИ В ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ К ПЕДАГОГИЧЕСКОМУ ВЗАИМОДЕЙСТВИЮ С РОДИТЕЛЯМИ УЧЕНИКОВ

Статья посвящена исследованию проблемы обеспечения положительной мотивации в подготовке будущих учителей начальных классов к педагогическому взаимодействию с родителями учеников. Обоснована необходимость совершенствования содержания и форм работы педагога в данном направлении. Подано взгляды разных авторов на проблему формирования положительной мотивации в процессе профессионального становления личности. Акцентировано, что в условиях подготовки будущих учителей начальных классов к педагогическому взаимодействию с родителями учеников мотивация приобретает особую значимость, поскольку результаты обучения и эффективность этого процесса для будущей профессионально-педагогической деятельности полностью зависят от самих студентов. Их подготовленность к педагогическому взаимодействию с родителями учеников становится решающим показателем их дальнейшей успешной профессионально-педагогической деятельности в этом аспекте.

Ключевые слова: мотивация, будущий учитель начальных классов, педагогическое взаимодействие, родители.

Стаття надійшла до редколегії 06.02.2015